

DOMSTOL ADMINISTRASJONEN

Sosial- og helsedirektoratet
Postboks 7000 St. Olavs plass
0130 OSLO

Deres ref
06/2311-

Vår ref.
200700818-6

Saksbehandler
Terje Karterud
73 56 70 52

Dato
09.11.2007

Evaluering av kontrollkommisjonene i psykisk helsevern

Innledning

Vi viser til høringsbrev av 26. september 2007.

Høringsbrevet tar opp flere forhold. Domstoladministrasjonen vil konsentrere seg om bruken av dommere som ledere av kontrollkommisjoner for psykisk helsevern. Vervet som leder av kontrollkommisjon for psykisk helsevern er å regne som sidegjøremål for en dommer, jf domstoloven § 121a. Dette vervet er blant de verv det eksplisitt kreves godkjenning for, jf domstoloven § 121c første ledd nr 3.

Etter lov om psykisk helsevern § 6-2 skal kommisjonen ledes av en person som er kvalifisert til å gjøre tjeneste dommer. I dette ligger at vedkommende må tilfredsstillere kravene i domstoloven §§ 53 – 55. Etter lovens krav, må vedkommende være over 25 år og ha juridisk embetseksamen. Videre må vedkommende tilfredsstillere høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper.

Departementet foreslo i Ot prp nr 11 (1998-1999) at kontrollkommisjonen skulle ledes av en jurist, fortrinnsvis med dommererfaring. Etter henvendelse fra nåværende sorenskriver i Trondheim tingrett, fikk § 6-2 endret komiteen ordlyden til det som er dagens lovtekst, se Innst O nr 73 (1998-99) s 25.

Forarbeidene til bestemmelsene om sidegjøremål

Kontrollkommisjonen for psykisk helsevern er ikke spesielt omtalt i forarbeidene til bestemmelsene om dommers sidegjøremål. I NOU 1999:19 Domstolene i samfunnet uttales det følgende om dommers deltagelse i ulike nemnder:

”Etter kommisjonens mening representerer dommerdeltakelse vanligvis ikke noe problem hvor det sjelden eller aldri forekommer rettslig overprøving av nemndsavgjørelser, i den forstand at det kan være aktuelt å innføre restriksjoner mot dommerdeltakelse. Derimot vil situasjonen være annerledes hvor man erfaringsmessig må regne med at en nemnds avgjørelser kan bli brakt inn for domstolene. Med sikte på disse tilfelle vil kommisjonen foreslå at det innføres en godkjenningsordning. Det vil si at dommere som ønsker å påta seg gjøremål i eller for en nemnd hvor man må regne med at nemndas avgjørelser kan bli gjenstand for overprøving ved domstolene, må søke om godkjenning. Hvorvidt godkjenning skal gis eller ikke, vil i særlig grad avhenge av hvor sannsynlig det er at nemndas avgjørelser vil bli overprøvd. Godkjenning vil også

kunne avhenge av andre forhold. Hvis f eks det gjelder en lovbestemt nemnd, og det er mer eller mindre forutsatt at en dommer skal være medlem, vil det være vanskelig å nekte å nekte godkjenning.”

Departementet uttaler i Ot prp nr 44 (2000-2001) side 156 følgende om dommers deltagelse i nemnder hvis avgjørelse kan være gjenstand for rettslig overprøving:

”Det forekommer at nemndsavgjørelser som dommere har deltatt i, blir bragt inn for domstolene til overprøving. Som eksempel kan nevnes avgjørelser truffet av Norsk Pasientskadeerstatning. Den dommer som har deltatt i behandlingen av forvaltningssaken blir selvsagt inhabil i forbindelse med en rettslig overprøving av nemndas vedtak. Dette skaper ikke problemer.

Det kan imidlertid være vanskelig for en annen dommer å opptre med den nødvendige distanse i en rettsak hvor det er kjent at nemndsavgjørelsen er truffet med deltagelse av en dommerkollega. Situasjonen vil i hvert fall kunne oppfattes som uheldig utad.

På mange områder blir nemndsavgjørelsene sjelden eller aldri gjenstand for etterfølgende rettslig overprøving. I disse tilfellene representerer ikke dommerdeltagelse noe problem. Annerledes er situasjonen i de tilfelle hvor man erfaringsmessig må regne med at en nemnds avgjørelse kan bli bragt inn for domstolene. For disse tilfellene bør det innføres en ordning hvor dommere som ønsker å påta seg slike gjøremål, må søke om godkjenning.”

Vurderingstema ved sidegjøremål i kontrollkommisjoner for psykisk helsevern

Et verv som leder av kontrollkommisjonen for psykisk helsevern må vurderes etter domstoloven § 121c første ledd nr 1 – 3. Nr 1 -2 om habilitet og arbeidsbelastning er generelle bestemmelser som gjelder alle typer sidegjøremål, mens nr 3 pålegger søknadsplikt spesielt for kollegiale forvaltningsorgan hvor det er sannsynlig at avgjørelsen blir bragt inn for domstolen til overprøving. Forarbeidenes uttalelse vedrørende det siste punkt er gjengitt ovenfor.

Tall fra 2006 viser at tingrettene behandlet ca 120 saker om overprøving av saker knyttet til psykisk helsevern. Dette viser at man erfaringsmessig må regne med at avgjørelsen i kontrollnemnda kan bli bragt inn for domstolene, jf uttalelser i forarbeidene ovenfor. Dette er noe som det må tas hensyn til ved spørsmålet om godkjennelse. I tillegg til kollegaoverprøving som er nevnt i forarbeidene, reiser enedommerembeter spesielle spørsmål knyttet til habilitet. Dersom vedtaket blir bragt inn for overprøving i slike tilfelle, må saken overføres til annet embete i medhold av domstoloven § 38 jf § 119. Spørsmålet om overføring til annet embete kan også være aktuelt dersom saken hører inn under et embete med få embetsdommere. Årsaken til dette er en innskjerping av praksis om at dommerfullmektiger ikke skal behandle saker om overprøving av saker om tvangsinngrep i bl a psykisk helsevern.

I Ot prp nr 44 (2000-2001) pkt 10.6.1 står det følgende:

”Etter Justisdepartementets syn er det viktig at dommernes uavhengige og upartiske posisjon er tydelig. I avveiningen mellom hensynene må hensynet til tilliten til dommere og domstolene tillegges stor vekt. Sentralt i vurderingen av domstolenes brukere og opinionens tillit til domstolene, er ikke bare hvorvidt dommerne faktisk blir inhabile i saker som følge av sidegjøremål.”

Forarbeidene må etter Domstoladministrasjonens syn forstås slik at hovedbegrunnelsen for å regulere dommeres sidegjøremål er å sikre uavhengigheten og tilliten til domstolene og dommerne.

Hensynene til habilitet og arbeidsbelastning er på den ene siden elementer i disse prinsipielle hensynene. På den annen side har hensynene til habilitet og arbeidsbelastning også en selvstendig betydning på et mer praktisk grunnlag, nemlig hensynet til effektivitet og smidighet i saksavviklingen.

Domstoladministrasjonen forstår loven og forarbeidene slik at det ved vurderingen av om det skal gis avslag på søknader om sidegjøremål, må legges særlig vekt på hensynet til domstolenes og dommernes uavhengighet og tillit i samfunnet.

Dommeres deltagelse i kontrollkommisjoner for psykisk helsevern kan vanskelig forsvares når man ser på de hensyn departementet legger vekt på ved regulering av sidegjøremål. Når det hittil ikke er blitt gitt avslag skyldes det bl a at domstolloven § 121c til nå ikke har gitt hjemmel for å legge vekt på hensynet til tilliten til domstolene og dommerne og deres uavhengighet ved avgjørelse av søknader om sidegjøremål. Domstoladministrasjonen har nå fremmet forslag overfor Justisdepartementet om at dette gjøres til vurderingstema ved endring i domstolloven § 121c første ledd.

Uttalelser fra domstoler

Domstoladministrasjonen har rutinemessig oversendt høringssaken til landets domstoler. Etter vanlig praksis kan de domstoler som ønsker det sende egne uttalelser til høringsinstansen. Vi er kjent med at flere domstoler har sendt egne høringssvar.

Domstoladministrasjonen vil spesielt vise til uttalelsene fra Agder lagmannsrett og Gulating lagmannsrett. Domstoladministrasjonen vil spesielt vise til uttalelsen fra Gulating lagmannsrett og deres synspunkter vedrørende arbeidsbelastning og habilitetsspørsmål.

Konklusjon

Domstoladministrasjonen anbefaler på det sterkeste at man går bort fra dagens praksis med at dommere deltar i kontrollkommisjonen for psykisk helsevern og heller går over til samme ordning som for fylkesnemnda, hvor leder etter sosialtjenesteloven § 9-2 første ledd bokstav a skal ha juridisk utdanning og erfaring.

Med hilsen

Willy Nasset
avdelingsdirektør

Terje Karterud
rådgiver

DOMSTOL

ADMINISTRASJONEN

Helse- og omsorgsdepartementet
postmottak@hod.dep.no

Deres ref

Vår ref.
201100103-3

Saksbehandler
Espen Eiken
73 56 70 53

Dato
08.12.2011

Høring - NOU 2011: 9 - Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet - høringsfrist 3. januar 2012

Domstoladministrasjonen viser til ovennevnte utredning som er sendt på høring.

I utredningens punkt 16.2.1 har utvalget vist til vår høringsuttalelse i forbindelse med helsedirektoratets evaluering av kontrollkommisjonene i psykisk helsevern. I uttalelsen, datert 9. november 2007, kom vi med en klar anbefaling om å avvikle ordningen med at dommere oppnevnes som medlemmer av kontrollkommisjonene. I NOU 2011: 9 fremgår det at utvalget legger stor vekt på Domstoladministrasjonens anbefaling.

Domstoladministrasjonen fastholder anbefalingen.

Med hilsen

Willy Nesset
avdelingsdirektør

Espen Eiken
seniorrådgiver

Vedlegg: Domstoladministrasjonens brev 9. november 2007

(Sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Domstoladministrasjonen og har derfor ingen signatur.